

ur. 14 IX 1904 w Świętochłowicach
zm. 14 VIII 1942 w Katowicach
Harc mistrz

Józef Pukowiec pseud. „Chmura”, „Pukoc”

komendant Śląskiej Chorągwi Harcerzy od 26 VIII do 3 IX 1939 oraz w podziemiu od IX 1939 do 18 XII 1940

Urodził się 14 IX 1904 r. w Świętochłowicach jako syn górnika Józefa Pukowca i Karoliny z Bortlików. Z domu rodzinnego wyniósł polską świadomość narodową oraz głęboki patriotyzm, co stało się później źródłem konfliktów w niemieckiej szkole. Sytuacja ta zmieniła się po przeniesieniu się rodziny do Chwałowie pod Rybnikiem; w tym czasie Pukowiec uczęszczał do szkoły podstawowej w Bziu, gdzie kierownik szkoły zwrócił uwagę na jego duże uzdolnienia. W latach powstania śląskiego cała rodzina Pukowców opowiedziała się po stronie Polski; ojciec walcząc z bronią w ręku, najstarszy syn - Józef jako goniec komitetu plebiscytowego w Rybniku.

W 1921 roku rozpoczął naukę w seminarium nauczycielskim w Wągrowcu, w Poznańskim, a po dwóch latach przeniósł się do Pszczyny, gdzie w 1925 r. uzyskał świadectwo dojrzałości. Jeszcze w czasie pobytu w Pszczynie, od swego przyjaciela Ludwika Kłamy, dowiedział się o istnieniu harcerstwa, którego ideologia i formy pracy zafascynowały go odtąd na całe życie. Pracę nauczycielską rozpoczął w Baranowicach, a w 1926 r. przeniósł się do szkoły w Chwałowicach, gdzie zaangażował się z wielkim entuzjazmem w pracy drużyny harcerskiej im. Tadeusza Kościuszki której wkrótce został drużynowym. Jego rzutkość, pomysłowość, wielka prawość charakteru oraz rozmach w działaniu szybko zwróciły na niego uwagę władz harcerskich. 1 IV 1927 r. Komenda Chorągwi mianowała go Komendantem Hufca Harcerzy w Rybniku. W rok później został powołany na kurs instruktorski na Buczu w Górkach Wielkich, gdzie jako oboźny Mariana Łowińskiego z pasją podnosił swoje harcerskie umiejętności. W r. 1929 bierze udział w Jamboree w Anglii. Od roku 1930 w Komendzie Chorągwi katowickiej prowadził Wydział Szkolenia Kadr. Zmienił w tym roku miejsce pracy, przenosząc się do szkoły znajdującej się w jednej z dzielnic Katowic - w Załężu. Nieco później podjął studia pedagogiczne w Instytucie Pedagogicznym w Katowicach. Z końcem lat trzydziestych ogarnęły go złe przeczucia w związku z sytuacją polityczną Polski; z właściwą sobie dalekowzrocznością myślał o kształcie śląskiej konspiracji na wypadek wybuchu wojny. W lecie 1939 został komendantem Chorągwi. Dzień 1 września 1939 r. zastaje go w Komendzie Chorągwi. 3 września opuścił Katowice, udając się wraz z garstką harcerzy w stronę Sosnowca, wkrótce jednak zawrócił.

Samorzutnie organizując pracę harcerską w warunkach hitlerowskiej niewoli zastępy oraz drużyny, przesyłały Pukowcowi meldunki o swej działalności. Zdawał on sobie jednak doskonale sprawę, iż zezwolenie młodzieży na żywiołową działalność grozi niezwykłym niebezpieczeństwem. Jako teraz już komendant Tajnej Śląskiej Chorągwi Harcerzy opracowuje szczegółowy, bardzo rozważny plan działania dla poszczególnych grup wiekowych młodzieży. Wkrótce został też głównym redaktorem tajnych wydawnictw „Świt” i „Zryw”. Utrzymywał stały kontakt z Józefem Korolem twórcą Sił Zbrojnych Polski na Śląsku i wkrótce wszedł do sztabu tej organizacji jako szef propagandy i informacji.

Aresztowano go 18 VIII 1940 r. w Katowicach i osadzono początkowo w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu, gdzie pomagał słabszym więźniom, a upadającym na duchu dodawał sił, „niósł chętną pomoc każdemu człowiekowi”. W połowie stycznia 1941 na żądanie gestapo przeniesiono go do więzienia w Katowicach i rozpoczęto ciężkie, pełne okrucieństw śledztwo. Przewieziony do więzienia do Bytomia, Gliwic, Berlina, wszędzie niemiłosiernie torturowany nie załamał się moralnie i nikogo nie wydał.

Wyrokiem sądu w Katowicach został skazany na karę śmierci za zdradę państwa; 14 VIII 1942 r. katowicka gilotyna przecięła pasmo jego życia.

Krystyna Heska-Kwaśniewicz

Źródła:

Józef Kret, *Harcerze wierni do ostatka*, Katowice 1983

Z dziejów harcerstwa śląskiego, Wydawnictwo „Śląsk”, Katowice 1985, s. 291-292

Wszystko co nasze. Harcerska martyrologia na Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim w latach II wojny światowej, Warszawa 1983
Relacje Wojciecha Niederlińskiego